

Posudek bakalářské práce Veroniky Srbové „Na kresách. ‚Hraničářský román‘ Františka Sokola-Tůmy v kontextu vývoje české společnosti ve Slezsku prvních desetiletí 20. století“, Praha 2012, 82 s.

Hraničářský román představuje v českých zemích svébytný literární žánr závěru 19. a prvních desetiletí 20. století. Je kulturním produktem nacionálního boje, vyjadřuje politizaci společnosti na nacionálním základě, často se stylizuje do polohy nepolitické politiky vyjadřující zájem národa jako celku. Jeho cíle jsou výsostně mobilizační. Ačkoliv výraznějšího rozšíření doznal ve společnosti německé, našel své analogie i v prostředí nacionálně českém. Jestliže v literatuře německé jej obvykle reprezentují autoři z druhé či dokonce třetí řady, umělecky nepřilíš vysoko cenění, kteří na tomto žánru zakládají svou spisovatelskou kariéru a vstupují tak v širší známost, v české společnosti je tomu naopak. Za protagonistu této literatury může být označen široce oblíbený klasik české historické beletrie Alois Jirásek, či dobově velmi populární autor literatury věnované regionu severovýchodní Moravy a Slezska František Sokol-Tůma. Z hlediska založení jejich spisovatelských drah se nejedná o díla konstitutivní, nestojí na jejich počátku. Jirásek si svého hraničářského díla příliš nevážil (novela *Na ostrově*) a dokonce je nezařadil do svých sebraných spisů, Tůmovo dílo žilo svým životem, mimořádnou popularitu nabralo až po jeho smrti. Jako specifický produkt sociálně ekonomického a politického vývoje je hraničářský román významným zdrojem poznání prostředí, z něhož povstal. Význam beletrie jako historického pramene je sice obecně uznáván, její využívání v tomto smyslu je však zatím v našem prostředí velmi omezeno, historikové moderních dějin toto pole obvykle ponechávají historikům literárním. S potěšením jsem tudíž přijal vedení bakalářské práce Veroniky Srbové, která toto nevšední a náročné téma přijala za své.

Základem práce se stal rozsáhlý pětidílný román „Na kresách“. Jeho označení za hraničářský román je případné, nicméně je třeba hned úvodem říci, že jeho konstrukce je přece jen poněkud složitější, minimálně se jedná o literární útvar dvouvrstevný, stejně tak jako román hraničářský by mohl být tento útvar označen za román sociální. Obráží komplikovanou sociální strukturu českého Slezska, není jen výrazem prosté kontrapozice „my“ a „oni“, do hry vstupují vedle Čechů a Němců také Poláci a Židé. Markantní jsou i prvky naturalismu, jež dávají nahlédnout sociální realitě počátku 20. století. Oproti

„klasickému“ hraničářskému románu symptomatickému svou nekomplikovanou jednorozměrností a přímočarostí výkladu, jež nemá daleko k primitivnosti (jak to vnímá R. Jaworski), se tedy jedná o útvar vícerozměrný. Charakteristickým prvkem českého hraničářského románu je úsilí o nacionální emancipaci. Pozůstatkem emancipačního nacionalismu 19. století je v Tůmově díle úsilí o modernizaci venkova, která kontrastuje s konzervativním selstvím prosazovaným jedním z nejtypičtějších představitelů „Grenzlandromanu“ Hugo Scholzem. Rozdíl mezi českým a německým hraničářským románem vyjadřuje i doba jejich gradace. Oba české hraničářské romány renomovaných autorů mají svůj původ ještě v období Habsburské monarchie, německý hraničářský román graduje až ve třicátých letech. Všechny výše uvedené aspekty dílo Veroniky Srbové přesvědčivě zachytilo.

Autorka vyšla ze studia relevantní literatury odborné literatury. Patrná je její snaha o kontextuální zařazení románu. Práce je uvedena velmi slušným nástinem hospodářských a sociálních poměrů ve Slezsku 19. a 20. století. Vzhledem ke skutečnosti, že Tůma hledal inspiraci pro děj románu v konkrétních prostředích, věnovala autorka svou pozornost jeho pohybu ve společnosti. Biografický nástin Fr. Sokola-Tůmy je velmi zdařilý, autorka mu věnovala množství energie a času, využila k němu i Tůmovu pozůstalost uloženou v Zemském archivu v Opavě.

Členění práce je logické. Její gros spočívá v kapitole třetí věnované analýze románu. Opět je třeba vyzdvihnout autorčinu snahu o širší kontextualizaci zkoumané problematiky, v daném případě se jedná o postižení místa inkriminovaného románu v Tůmově literární tvorbě jako celku. Typizace postav, která se stala klíčovým nástrojem analýzy díla, se ukázala být smysluplnou, didakticky zvýraznila prototypy postav, ať již negativních či pozitivních, s jejich žádoucími či nežádoucími stereotypy chování a jednání. Mimořádnou hodnotu má v souvislosti se zkoumáním Tůmova díla drobná subkapitolka uzavírající třetí kapitolu, neboť vypovídá o dobovém ohlasu (v době prvních vydání) Tůmova dnes již takřka zapomenutého díla v české společnosti, o ohlasu, jenž byl obdivuhodný. Ukazuje na vysokou rezonanci problémů, které se sice ve dvacátých letech mohly zdát již jako v podstatě řešené, ale jejich řešení vyvolávalo negativní odezvu mezi ostatními národnostmi regionu a sociální paměť byla ve vztahu ke dramatickému řešení situace v prvních měsících nové republiky ještě velmi živá. Interpretace a závěry práce jako celek akceptuji, nemám k nim podstatnějších výhrad, považuji je za zdařilé.

Autorka předloženou bakalářskou prací prokázala schopnost samostatné kritické práce s náročným pramenem. Práce Veroniky Srbové je hodnotným badatelským příspěvkem k hospodářským a sociálním dějinám Slezska prvních desetiletí 20. století. Doporučuji ji proto k úspěšné obhajobě.

Hodnocení:

Praha 14. srpna 2012

Prof. PhDr. Eduard Kubů, CSc.